

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра економіки і торгівлі

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

**УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ДОХОДАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

*підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право
спеціальності D7 Торгівля
освітньо-наукової програми Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність*

Луцьк – 2025

Силабус вибіркового освітнього компонента «УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ДОХОДАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань D Бізнес, адміністрування та право, спеціальності D7 Торгівля, за освітньо-науковою програмою Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Розробник: Шостак Л.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і торгівлі

Погоджено
Гарант ОНП

Олена ПАВЛОВА

Силабус освітнього вибіркового компонента затверджено на засіданні кафедри економіки і торгівлі

Протокол №1 від 29.08.2025 р.

Завідувач кафедри економіки і
торгівлі

Олена ПАВЛОВА

I. Опис вибіркового освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	D Бізнес, адміністрування та право D7 Торгівля Підприємництво, торгівля та біржова діяльність третій (освітньо- науковий) рівень вищої освіти	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 2
		Семестр 3
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 10 год.
		Практичні 14 год.
		Самостійна робота 88 год.
Мова навчання:	українська	
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП - Шостак Людмила Василівна

Науковий ступінь - к. е. н.,

Наукове звання - доцент,

Посада - доцент кафедри економіки і торгівлі

Контактна інформація – +80503784882, E-mail: shostak.lyudmyla@vnu.edu.ua

Дні занять розміщено на: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Освітній компонент «Управління витратами та доходами на підприємствах торгівлі та біржової діяльності» відноситься до переліку вибірових освітніх компонентів циклу професійної підготовки доктора філософії за освітньо-науковою програмою Підприємництво, торгівля та біржова діяльність та спрямована на формування у майбутніх докторів філософії системи змістовних обґрунтованих знань з основ економіки, теорії економічного розвитку та ефективного управління витратами та доходами на підприємствах та у біржовій діяльності.

2. Мета і завдання освітнього вибіркового компонента. Мета освітнього компонента – Метою вибіркового освітнього компонента «Управління витратами та доходами на підприємствах торгівлі та біржової діяльності» є формування знань щодо сутності, цілей та основних видів управління витратами та доходами, а також практичних вмінь реалізації успішної побудови торгівлі та розвитку біржової діяльності, їх реалізації в майбутньому на основі застосування інструментарію розробки та реалізації механізмів та підходів до управління та ефективного менеджменту.

Під час опанування освітнього компонента застосовуються різноманітні методи онлайн та оффлайн навчання, а результатом є написання інноваційних пропозицій та проєктів із можливістю його подачі на грантове фінансування. Структура курсу включає вивчення особливостей інноваційного підприємництва та його складових, схем формування підприємницьких систем, аналіз ефективності проєктів, їх ресурсного забезпечення, ризиків, а також бюджету проєктної заявки. Особлива увага приділяється оцінці формування та розвитку команди.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента: «Управління витратами та доходами на підприємствах торгівлі та біржової діяльності» є: формування системного розуміння економічної сутності, класифікації та ролі витрат і доходів у діяльності підприємств торгівлі та біржової

сфери; засвоєння методів обліку, аналізу та планування витрат і доходів з урахуванням специфіки торговельної та біржової діяльності; оволодіння інструментами оцінювання ефективності використання ресурсів, формування фінансових результатів і рентабельності; розвиток здатності приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації структури витрат і максимізації доходів; формування навичок застосування аналітичних і прогнозних методів у процесі управління фінансовими потоками підприємств; інтеграція теоретичних знань із практичними розрахунками, кейсами та моделюванням управлінських ситуацій.

Soft skills. Аналітичне та економічне мислення – здатність аналізувати структуру витрат і доходів підприємств торгівлі та біржової сфери для обґрунтування управлінських рішень; критичне мислення та робота з фінансовими даними – уміння оцінювати фінансову інформацію, виявляти резерви підвищення ефективності та мінімізації витрат; прийняття управлінських рішень – здатність формувати обґрунтовані рішення щодо оптимізації витрат і доходів в умовах ринкової невизначеності.

4. Структура освітнього вибіркового компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю / Бали**
Змістовий модуль 1. Теоретичні підходи до управління інноваційними проектами						
Тема 1. Теоретико-методологічні основи управління витратами та доходами	9	1	2	5	1	ДС, Т, О / 5
Тема 2. Класифікація та групування витрат у торговельній діяльності	7	1	1	5	0	ДС, Т, О / 5
Тема 3. Механізм формування доходів торговельного підприємства	8	1	1	5	1	ДС, Т, О / 5
Тема 4. Специфіка витрат і доходів у біржовій діяльності	9	1	1	6	1	ДС, Т, О / 5
Тема 5. Управління прибутком та рентабельністю підприємства	10	1	2	6	1	ДС, П, О / 5
Тема 6. СVP-аналіз у системі управління торговельним бізнесом	8	1	2	4	1	ДС, РЗ/К, О / 5
Разом за модулем 1	51	6	9	31	5	30
Змістовий модуль 2. Реалізація практичних підходів інноваційними проектами						
Тема 7. Бюджетування та планування витрат і доходів	17	1	1	15	0	ДС, Т, О / 5
Тема 8. Логістична складова витрат у торгівлі	16	1	1	13	1	ДС, Т, О, РЗ / 5
Тема 9. Ризики в системі управління доходами та методи їх хеджування	19	1	2	15	1	ДС, Т, О, РЗ / 5
Тема 10. Сучасні системи контролінгу та моніторингу витрат	17	1	1	14	1	П, Т, О / 5
Разом за модулем 2	69	4	5	57	3	20
Контрольна робота					КР / 50 балів	
Всього годин / Балів	120	10	14	88	8	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, Т – тести, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, група, КР – контрольна робота, П – презентація роботи; О – опитування.

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота здобувача освіти – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються здобувачем освіти самостійно під методичним

керівництвом викладача.

До завдань самостійної роботи, які запропоновані здобувачам освіти, віднесено:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами освітнього компонента.
4. Підготовка до практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
5. Контрольна перевірка кожним здобувачем освіти особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Для виконання роботи здобувач обирає та опрацьовує теоретичне питання.

IV. Політика оцінювання

Політика щодо відвідувань занять: відвідування занять є обов'язковим. Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених силабусом. Пропущені заняття відпрацьовувати у визначений час згідно затвердженого графіка.

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в наукових заходах тощо) навчання може відбуватись в цей період в онлайн формі або за індивідуальним планом за погодженням із викладачем.

Здобувач освіти повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в освітньому процесі.

Політика щодо зарахування результатів формальної, неформальної та інформальної освіти визначається Положенням про визнання результатів, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (<http://surl.li/qbxvmw>).

Політика щодо академічної доброчесності окреслюється Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/jntduw>) та Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки (<http://surl.li/aagxg>).

Політика щодо дедлайнів та перескладання: у випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

Політика щодо додаткових (бонусних) балів: здобувачам освіти можуть бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю максимум 15 балів за такі види робіт: опубліковану наукову статтю у фахових виданнях України чи рецензованих закордонних журналах – 10 балів; публікацію тез – з виступом на конференції 5 балів, без виступу – 3 бали; підготовку та участь у всеукраїнському етапі предметних олімпіад, всеукраїнському та міжнародних конкурсах студентських наукових робіт – 7 балів; перемогу у всеукраїнському етапі предметних олімпіад, всеукраїнському та міжнародних конкурсах студентських наукових робіт – 15 балів; подачу проектних заявок на участь в студентських програмах обміну, стипендійних програмах, літніх та зимових школах тощо – 7 балів.

V. Підсумковий контроль

Порядок організації поточного та підсумкового контролю знань здобувачів освіти регламентується Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26.06.2025 р.

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під

час поточного оцінювання, анулюються. Прездача підсумкового контролю освітнього компонента проводиться у вигляді письмової відповіді на одне теоретичне питання (30 балів) та розв'язку двох ситуаційних вправ – по 35 балів кожне). Максимальна оцінка за залік – 100 балів. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком освітнього процесу.

Перелік питань на залік

1. Особливості витрат як економічної категорії та їх роль у діяльності торговельних підприємств.
2. Класифікація витрат обігу за статтями та елементами.
3. Постійні та змінні витрати: сутність, приклади та вплив на поріг рентабельності.
4. Прямі та непрямі витрати: особливості їх розподілу в торговельній діяльності.
5. Витрати на логістику та транспортування товарів: структура та методи оптимізації.
6. Поняття «граничні витрати» та їх значення для прийняття управлінських рішень.
7. Витрати на зберігання товарних запасів та ризики, пов'язані з ними.
8. Специфіка витрат підприємств, що працюють у сфері біржової діяльності.
9. Витрати на оплату праці та соціальні заходи в структурі витрат обігу.
10. Амортизаційні відрахування як складова витрат торговельного підприємства.
11. Сутність доходів торговельного підприємства та їхні основні джерела.
12. Торговельна надбавка як основне джерело формування валового доходу.
13. Фактори, що впливають на обсяг та рівень доходів від реалізації товарів.
14. Склад та структура доходів від іншої операційної діяльності.
15. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності торговельного підприємства.
16. Механізм формування чистого доходу від реалізації.
17. Специфіка формування доходів брокерських контор та дилерських компаній на біржах.
18. Поняття комісійної винагороди та особливості її оподаткування в біржовій торгівлі.
19. Вплив цінової політики підприємства на динаміку його доходів.
20. Взаємозв'язок між обсягом товарообороту та рівнем валового доходу.
21. Прибуток як фінансовий результат діяльності: види та методика розрахунку.
22. Валовий, операційний та чистий прибуток: алгоритми формування.
23. Показники рентабельності торгівлі та методика їх обчислення.
24. Рентабельність витрат, капіталу та активів: порівняльний аналіз.
25. Поріг рентабельності (точка беззбитковості) та методика його визначення.
26. Запас фінансової міцності підприємства: сутність та розрахунок.
27. Ефект операційного важеля (левериджу) в управлінні прибутком.
28. Розподіл та використання прибутку на підприємствах торгівлі.
29. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції (послуг).
30. Напрями підвищення прибутковості біржових операцій.
31. Бюджетування витрат: сутність, етапи та види бюджетів.
32. Нормативний метод управління витратами та контроль відхилень.
33. Стратегічне управління витратами: метод CVP-аналізу (витрати-обсяг-прибуток).
34. Аутсорсинг як інструмент мінімізації витрат торговельного підприємства.
35. Сучасні системи управління витратами: "Direct-costing" та "Standard-costing".
36. Прогнозування витрат обігу на основі статистичних методів.
37. Резерви зниження витрат у торговельній діяльності.
38. Управління трансакційними витратами в біржовій діяльності.
39. Контролінг у системі управління витратами та доходами.
40. Автоматизація обліку та управління витратами (ERP-системи).
41. Ризики зниження доходів у торговельній діяльності та методи їх хеджування.
42. Вплив інфляції на реальний дохід підприємства.
43. Податкове планування як чинник оптимізації чистого прибутку.
44. Специфіка витрат на страхування вантажів та біржових контрактів.
45. Методи оцінки ефективності управління витратами на підприємстві.

46. Особливості управління витратами в умовах електронної торгівлі (E-commerce).
47. Маркетингові витрати та їх вплив на зростання доходів.
48. Управління безнадійною дебіторською заборгованістю як спосіб захисту доходів.
49. Витрати на сервісне обслуговування покупців та їх економічна доцільність.
50. Взаємозв'язок між інноваціями, витратами та майбутніми доходами підприємства.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перекладання)

Критерії оцінювання результатів навчання:

60–100 балів (зараховано): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; при виконанні завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

1–59 балів (незараховано): здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, теоретичний зміст курсу не освоєний, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених силабусом завдань не виконано або містять грубі помилки.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Голошубова Н. О. Економіка торговельного підприємства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2019. 564 с. URL: <https://knote.edu.ua/file/MTY=/6200632684813083bd2a4ca730e2030b.pdf>
2. Павлова О. М., Павлов К. В. Управління витратами та доходами підприємств в умовах нестабільності ринкового середовища. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 3 (35). С. 40–48. URL: <https://echasopis.vnu.edu.ua/index.php/echasopis/article/view/612>
3. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Управління прибутком підприємства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2020. 544 с. URL: https://lib.knote.edu.ua/irbis64r_15/index.php?option=com_irbis&view=irbis&Itemid=108
4. Бужимська К. О., Царук І. М. Механізми управління розвитком підприємства: сутність і структура. *Бізнес Інформ*. 2020. №7. С. 278–287.
5. Скиба Г. В. Управління витратами підприємства : навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2021. 245 с. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/10456>
6. Солодкий М. О. Біржовий ринок : підручник. Київ : Аграрна освіта, 2019. 356 с. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/23412>
7. Пристемський О. С. Управління доходами та витратами суб'єктів господарювання : навч. посіб. Херсон : ХДАУ, 2020. 210 с. URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/handle/123456789/4567>
8. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С. Біржова діяльність : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 248 с. URL: http://cul.com.ua/preview/Birzh_diyal.pdf
9. Павлов К. В. Оптимізація витрат торговельних підприємств у системі біржової торгівлі продукцією АПК. *Наукові праці ВНУ ім. Лесі Українки*. 2024. № 1. С. 15–22. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22567>
10. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : підручник. Київ : КНЕУ, 2021. 520 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/34521>
11. Череп А. В. Управління витратами підприємства : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Кондор, 2018 (перевид. 2023). 340 с. URL: <https://cherep.zp.ua/monographs/upravlinnia-vytratamy.pdf>

Інтернет-ресурси

1. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Національної бібліотеки ім. Вернадського URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки України URL: <https://www.me.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.nbu.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
8. Інформаційні ресурси у цифровому репозитарії бібліотеки ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua>